

Bence Lajos

## Édes hazának ízes bor dukál

„Legyen úgy, mint régen volt”, avagy „magyar hon” és a „tisza bor” legyenek ma is szinonimák, utal a borhamisítók és a borüzérek a magyar bor dicsőségét megtépző ügyködéseire az Édes szőlő, tüzes bor című kiadvány szerzője, Ambrus Lajos. De megfontolandó az író másik óhaja is, nevezetesen, hogy a nagy romantikust, aki életében a „koszorús költő” rangot is kiérdemelte, kortárs költőként kellene olvasni. Hogy ne kelljen „butult gazdaság” habart méregborát inni, Kápolnásnyéken, sem máshol a környéken, ahol a nagy magyar költő meglátta a világot.

A három fejezetre tagolt kiadvány első részébe a Velencei-tó környékének borászattal és a szőlőműveléssel foglalkozó emberének antropológiai- etnológiai vonatkozásai kerülnek lejegyzésre. Lukács László nagy ivű tanulmányában a néprajztudomány kibővített eszköztárával a szőlő és a borkultúrához kötődő munkálatok és eszközök, továbbá a szőlőhegyi építkezés gazdag tárháza éled újjá több évszázados csipkerózsika álmából. A szinte teljesnek mondható, „pincéről pincére” kiterjedő aprólékos gyűjtés munkálatait több közintézmény és múzeum is támogatta. A dokumentációs anyag így lenyűgözően sokrétű és gazdag. A velencei körzet szőlőhegyeit csak a rendszerváltás táján, 1990-ben emelték az etyeki és a budai körzettel együtt a legkisebb hazai szőlőtermő területek közé, Magyarország legfiatalabb borvidéke részeként.

A nagyobb települések – Pákozd, Sukoró, Velence, Nadap és Pázmánd – helytörténeti érdekességeinek rövid, tényszerű kiemelését akár turisztikai megfontolások is vezérelhették, akárcsak a német anyanyelvű szőlőtermelők iránti tiszteletet a kétnyelvű, magyar-német kiadvány. A tanulmány kitekintő szándékkal a bortermő-terület folytatására, Agárdra (Dinnyés) és Gárdonyra, valamint az Orbán-napi szőlőhegyi ünnep és a vele kapcsolatos szokások vázolására, a hagyományésztés heroikusan szép küzdelmére emlékezik, amelyeket a szőlők védőszentjének, Szent Orbánnak állított szobrok és búcsúk tettek országhatáron túl is emlékezetessé, ismertté. Hasonlóképpen a borászok „önszerveződése” területén is fontos dolgok történtek, így például megalakult a Szent Benedictus Borrend.

Ambrus Lajos, író-szerkesztő két kultúr- illetve mitológiatörténeti írást tesz közzé a küllemében is szép kiállítású, gazdag fotó és rajz illusztrációkkal megtűzdelt könyvben. A Szőlő és bor inkább szőlészeti-borászati szakmai fejtegetés, többek között a jobb sorsra érdemes olaszrizlingről.

„Óda és 'olaszrizling'? Minő sekély gondolatpárosítás! Legalább olyan blaszfémikus, mintha gyöngybetűkkel azt írnám kifinomultan, nemes veretű poémám fölé: Óda a ruhavállfához...” – kezd polemizálni önmagával Hamvas és Márai modorában a borról, megidézve legnagyobb ódaköltőnket, a niklai remetét, „aki nem írt a borról semmit, legalábbis most segítségre hívhatót nem”.

A József Attila-díjas író, aki hobbyborászként Egyházashetyén – még egy Berzsenyi-mozaik a múltból! –, a Kissomló-hegy tövében tevékenykedik, az „örök bortermelőt” keresi, akinek az jutott osztályrészül, hogy megtanuljon egy „szelíd parancsot”, nevezetesen, „azt, hogy a szőlő és a bor: növekedés és ritmus”. Más helyen a szőlő és bortermelés „mesésen gazdag és szövevényes folyamataiban” a helyes tempót és arányt megtalálni a szorgalom, szakértelem és növényszeretet mellett nélkülözhetetlen a tehetség és – intuíció. Egyszóval: művészet – vagy ahogy a szerző írja, „alig leírható tudomány”. Magáról az olaszrizlingről a „jót, vagy semmit” mondást alkalmazza, keserűen állapítva meg, hogy ma inkább számít alulértékelt „terméknek”, a borászati szakmai körök pedig „egyenesen le is sajnálják”. Értékeit egyetlen summás mondatban összegzi a szerző: – Az olaszrizling olyan különleges magyar növény hát, amely képes összekötni tradíciót, értéket és szellemet a legmagasabb tudással.

A Régi szőlőfajták Fejér megyében fejezetben a sárféher, a hárslevelű, a fehér gohér mellett a kadarkát és a kövérszőlőt sorolja fel a szerző. A rizlingdominanciájú termesztés azonban ezek közül is sokat elsöpört, pedig egy új szakmai gondolkodás kialakításában is fontos szerepük lehetne.

A bor és poézis borászati apropóját az e tájról származó Vörösmarty Mihály egyik 1844-ben írott „bor-dala” adta. A súlyos valóságélményen alapuló Rossz bor című vers az országban folyó forradalmi előkészületekkel párhuzamosan, a borászok körében is forradalmat, legalábbis mozgalmat indított el. Ennek a költő számára gyakorlati haszonnal mérhető hozadéka is volt: néhány palack „nagyszerű, de főleg iható borral” kívánták kiengesztelni a szenvedő poétát. A szimpatikus gesztusra az 1845-ben írt Jó bor című engesztelő versében válaszol a költő, sorról sorra cáfolva meg az elhamarkodott ítéletet.

A tokaji előtti főhajtást a következő verssorok jelzik: „De mit beszélek? itt a bor, /Benn' a világ kincse forr; /Nap a jövő, a múlt csak hold:/ Több jó napot, mint mennyi volt!”

A könyv harmadik szerzője, egyben a kötet szerkesztője, L. Simon László a mába kalauzolja el az olvasót, bemutató szándékú bortúrára invitálva az olvasót a Velencei-tó környékén. A magyar-történelem szakos tanár, aki több folyóiratban publikált verseket, esszéket, ma a Szépirodalmi Figyelő főszerkesztője. Emellett családi hagyományból kifolyólag a gyöngyösi főiskolán szőlész-borász mérnök szak hallgatója, „szíves kalauzként” vezet bennünket a tó körül, szakemberként megmutatva nekünk a legfontosabb borgazdaságokat, otthonosan mozogva a fajták és a különböző pincészeti eljárások és technológiák világában. Egy-két elejtett megjegyzéséből azonban a földből kinövő nagy és impozáns, valamely régi pince helyére épülő már-már „nagyüzemi” jelzővel is illelhető pincészet (Sukoróvin, Lics-pince stb.) mellett a régi pincesorokra is nosztalgiával gondol, például a szép sukorói pincesorra, amely „az autópálya megépítéséig kiemelkedő szépségű, műemlékértékű épületegyüttes volt”. De másfajta pusztításról is beszámol: „a régi pincéhez hozzájutó új tulajdonosok” beavatkozásairól, akik e régi pincéket vagy átépítették, vagy lebontották. Akadt azonban néhány jól sikerült vállalkozás, a régi és az új szimbiózisából. Ilyen is akad a könyvben, pl. a Majdán-pince, melynek elhanyagolt prэшházát nemrég újjitották fel, minek után az alatta húzódó földpince a II. világháború viharát is átvészelve évtizedekig érlelte a tulajdonos kitűnő borait, állandó hőmérséklet és páratartalom mellett.

A kiadvány betekintést nyújt a ma zajló, az uniós csatlakozás által jórészt behatárolt magyar borélet egy szeletébe. A fekete-fehér és a színes képek összhangja is megfelelő, a kiadvány nyelvezete a szakterminológia tekintetében nem lépi át a közérthetőség határát. Így a kiadvány szélesebb szakmai ismeretekkel nem rendelkezők számára is érhető. A szőlészeti és borászati „helytörténet” egyik ritka, de érdekes vállalkozása.

